

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA ANNEBABA DANIŞMANLIĞI

Atanur MERTİ

Bu sunu makalesinde, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan Eğitim Danışmanlarına, anne babaların kuruluyla aynı eğitime çizgisine ulaşmalarını sağlamaları için bir yöntem ve bir dizi öneri sunulmuştur.

Çocuğun Anaokulu danışmanı ile ilişkisi, psikoterapisti ile ilişkisinden oldukça farklıdır. Anaokulu danışmanı bir eğitimidir. Çocuğa, onu daraltmayan sınırlarını çizer; dolayısı ile her istediğini yapmasına izin veremez, örneğin, anaokulunda çocukla oyun oynayan danışman, çocuğun oyuncakları kendisiyle birlikte kaldırmamasını bekler. Psikoterapist ise, oyundan sonra odayı düzeltmesini çocuktan isteyemez.

Anaokulu danışmanının, anaokulu dışındaki danışmanlara göre çocuğa yardım olanakları yüksektir. Anaokulu danışmanı, anaokulunun doğal ortamını çocukla birlikte yaşar; dolayısı ile de çocuğun, değişik zamanlarda, farklı insanlarla ve farklı durumlardaki davranışlarını gözler. Yeri geldikçe uygun tepkilerle çocuğa kendini gerçekleştirme doğrultusunda destek verir. Aksayan hususları fark edip anne babalara uygun tavsiyelerde bulunur. Anaokulu dışındaki danışman ise, sınırlı bir zaman dilimi içinde çocuğu doğrudan ve/veya anne babanın anlattıkları ile tanımaya çalışır. Sınırlı verilere dayalı önerilerindeki yanılma payı anaokulundaki danışmana göre daha çoktur.

Anne babaların anaokulu danışmanından beklentileri, anaokulu dışındaki danışmandan beklentilerinden yüksektir. Çocuklarını anaokuluna eğitilmek üzere verdiklerini; o halde bütün sorunların anaokulu içinde çözülmesi ve kendilerinden fazladan bir çaba beklenmemesi gerektiğini düşünürler.

Danışmanda Bulunması Gereken özellikler

Doğru bir danışmanlık hizmeti verebilmek için, teorik bilginin yanı sıra, danışma odasında ve çocuklarla birlikteliklerle kazanılmış beceriler, yetenekler gereklidir.

Danışman, psikoterapi teorileri ve teknikleri hakkında yeterince bilinenmiş olmalıdır ki, terapi ile eğitim danışmanlığının sınırlarını ayırt edebilsin ve eğitim danışmanlığını gerektiği şekilde yapabilsin. Ancak, psikoterapi'nin sistematik kazanılmış bilgi ve becerileri gerektiren ayrı bir alan olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Danışmanın psikoloji ve pedagoji teorileri ve yöntemleri hakkındaki bilgilerini sürekli genişletmesi, çocukları daha iyi anlamasına, en uygun tepkileri verebilmesine ve psikoterapik destek gerektiğinde anne babaları yönlendirmesine yardımcı olur.

Danışmanın, etik ve moral açıdan da mesleğini hakkıyla yapması, kısa vadeli kişisel çıkarlarını önde tutmaması gerekir.

Anne baba ve çocuk için, kayıtsız şartsız güvenilir olmak, her durumda aynı davranmak, sözünü tutmak, önerileri ve davranışları arasında çelişki bulunmamak,

anlatılanları başkalarına aktarmamak, iyi bir danışmada bulunması gereken vazgeçilmez özelliklerdir. Aynı olayı iki ayrı kişiden ayrı zamanlarda dinlediğinde, zorunlu değilse olayı daha önceden dinlediğini belirtmemeli, diğer kişinin farklı anlattığından ise hiç söz etmemelidir.

Bazen anne babanın davranışları hakkında, onların tanıdıklarından bilgi edinme fırsatı çıkabilir. Hatta tanıdıklar, danışmanı kendilerini dinlemeye zorlayabilirler. Bu bilgiler, danışmanın anne-baba-çocuk interaksyonunu anlaması açısından değerli de olsa, anne babanın danışmana güveni, kendi haklarında başkaları ile konuştuğu için zedelenir.

Danışman danışmayı, beğenilmek, önemsenmek, öğrenmek, sohbet etme ihtiyacını karşılamak, hakim olmak, her şeyi bilen kişi olmayı yaşamak gibi duygusal ihtiyaçlarını tatmin etmek için kullanmamalıdır.

Danışmanın empati yeteneğinin yüksek olması, bununla birlikte danışma ilişkisini ölçülü bir mesafe içinde tutması gerekir. Danışmanın ben sınırları çok geçirirse, sorunlarını dinlediği kişinin sıkıntıları içinde eriyip gider; objektifliğini kaybeder; karşısındakinde, her hangi bir tanıdığıyla dertleşiyor izlenimi bırakır.

Danışman, nasıl bir gözlükle dünyaya baktığının farkında olursa, danışanın anlattıklarını daha iyi değerlendirebilir ve uygun önerilerde bulunabilir. Psiko analitik eğitim sürecinde analistin kendi analizi sırasında kazandığı bu özelliğe, eğitim danışmanlarının tam ulaşabilmeleri mümkün değildir. Danışman ara sıra, "Bunu ne için yapıyorum?", gibi kendine sorular yönelterek, yani self-refleksiyon ile tepkilerini daha iyi anlayabilir.

Danışman alanında yeterli olmalı ve danışanda bu izlenimi bırakabilmelidir.

Omnipotent bir tavır da danışmanın tepkilerini doğru verebilmesini engeller. Bazı hekimlerin takındığı abartılı "doktor tavrı" danışanın danışmana açılmasını zorlaştırır.

Danışmanın yargılayıcı olmaması gerekir. Bazen anne babalara, danışman kendilerini eğitim yanlışlarından ötürü eleştiriyor gibi gelebilir; mahcup olurlar; doğruyu bilenin karşısındaki ezikliği yaşayabilirler, kendilerine güvenleri zedelenir. Bu gibi durumlarda danışmanın kendinden referans vermesi, örneğin daha önce çocuğunu yetiştirirken yaptığı, bilgi eksikliğine, ya da anne/baba oluş zaafına dayalı yanlışlarından söz etmesi, danışanı rahatlatır.

Danışmanın her zaman derli toplu, temiz ve bakımlı görünmesi de, kendisine güven duyulmasını güçlendirir. Danışmanın dış görünüşüne abartılı özen göstermesi ve aşırı şıklığı, danışanda onun çocuklara iyi bir partner olup olamayacağı hususunda endişeler uyandırabilir.

Danışmayı Güçleştiren Anne Baba Kişilikleri

Anneler/babalar bazen danışmana narsist transfer yaparlar: (1) Danışmanı, sürekli eleştiren, kusurlar arayan anneleri/babaları gibi algılar, yanlışlarının fark edilmemesi için uğraşırlar. (2) Bazı anneler/babalar ise danışmanı, küçük çocukların annelerini/babalarını algıladıktan gibi çok büyük, çok güçlü, her şeyi başarabilen, her sorunu çözebilen biri gibi algırlar; dolayısı ile de bütün sorunların danışman tarafından çözülmesini beklerler; ona hayrandırlar. (3) Yine narsist bir algılama

içinde danışmanın ilgisini, zamanını, gereksinim duyduğu her anda kayıtsız şartsız kendisine ayırmasını bekleyen annelerin/babaların sayısı da az değildir. (4) Narsist zedelenme nedeniyle temel güven duygusu kazanamamış olan anneler/babalar ise, kendilerine ve diğer insanlara duydukları güven eksikliğinden ötürü, sunulan desteği almakta zorlanırlar.

Anne/baba ne kadar nörotik ise, önerilere o denli kapalıdır. Böyle olunca anaokulundaki danışmanın durumu da, anaokulu dışındaki danışmana göre daha zordur. Anaokulu dışındaki danışman sorunu öğrenir, önerilerini sıralar; böylece görevi tamamlanmıştır. İşbirliğine hazır olmayan anne babalarla çalışan anaokulu danışmanı ise, önerilerinin uygulanmamasının sıkıntısını anaokulu ekibi ile birlikte her gün yaşar. Bunu taşımak zaman zaman zorlaşır.

Danışma Görüşmesi

Danışma sırasında konuşmaların telefon vs. ile bölünmesi, danışma kalitesini düşürür.

Anne babanın anaokuluna geldiklerinin çocuk tarafından fark edilmesi de danışmayı olumsuz etkiler. Hakkında konuşulduğunu fark eden çocuk, anne babanın yanından ayrılmaz. Çocukların yanında eğitim sohbeti yapmak ise yanlıştır: Yetişkinlerin birbirinden farklı eğitim görüşlerine sahip olmaları çocuğu irite eder; hakkındaki konuşmaları çocuk şikâyet gibi algılar, kendini suçlu hisseder.

Arada bir anne babanın her ikisiyle birlikte görüşülmesinin yararları çoktur. Bu sayede çocuğa nasıl ve ne kadar farklı yaklaşıttan anlaşılabilir. Anne baba, objektif olmaya çalışsalar da, kendi davranışlarını doğru değerlendiremeyebilir, iyi nakletemeyebilirler; ya da bazı hususları gizlemek isteyebilirler. Birlikte gelirlirse, danışmana, neyin nasıl cereyan ettiği hususunda daha çok ipucu verebilirler. Anne baba birlikte geldiklerinde, aralarındaki anlaşmazlıkların aktüel hale gelmesi söz konusu olabilir. Bu anlaşmazlıklardan da ipuçları elde edilebilir. Böyle bir durumda danışmanın, hakem ya da hakim olmadığını unutmaması gerekir. En iyisi çekimser kalmaktır. Bu oldukça güç durumun üstesinden gelebilmek, deneyimlerle kazanılmış bir beceriyi gerektirir.

Danışmaya gelmeye, babalar, annelere göre daha az isteklidirler. Baba danışmaya gelmemek için direnç gösteriyor ise, sadece anneye eğitim danışmanlığı yapıp, onun doğru çizgiye ulaşmasına çaba harcanmalı. Baba, evde annenin doğru davranışlarının sonuçlarını çocuk üzerinde izledikçe, anne gibi davranmaya başlayabilir. Bazı durumlarda, sorunun kaynağı baba olduğu halde, danışmaya gelmek istemeyebilir. Babayı, rahatsız olmayacağı dozda teşvik ederek, gelmesini sağlamaya çalışmak iyi olur. Daha önce anne ile anlaşarak, danışma sırasında, annenin sadece kendisi ile ilgili olan örnekleri üzerinde konuşulur. Böylece babanın, kendi yanlışlarının konuşulması tedirginliğini yaşamadan, doğru davranışla- n birinci ağızdan (yani anneden dolayı olarak değil) dinlemesi sağlanır. Baba, sorunlarını kendiliğinden dile getirmezse, bunlara değinilmemesi. babanın danışmaya tekrar gelmesini kolaylaştırır. Bu şekilde yavaş yavaş işbirliğine gidilir.

Kardeş kıskançlığına dayalı sorunlarda, yaş farkı büyükse, büyük kardeş de danışma görüşmesine çağrılabilir. İlk ve ortaokul çocuklarının yaşı danışma için yeterlidir. Danışmanın büyük kardeşle yalnız görüşme yapması daha uygundur.

Anne/baba büyük kardeşe, danışmanın küçük çocuğun çevresindeki "büyüklerle" işbirliği yapmak istediğini, kendisinin de desteğine ihtiyaç duyulduğunu söyleyebilir.

Deneyimlerime göre bu görüşmeler son derece verimlidir. Bu seanslarda, psikolojik danışma ve eğitim danışmanlığı tekniklerinin kombine bir şekilde kullanılmaları çok uygun dur. Çocuklar görüşmelerde, anne babaları ve okul arkadaşları ile ilgili sıkıntılarını da sil sık gündeme getirirler. Danışmanın, büyük çocukla arasında geçen konuşmayı, onun özellikle istemesi dışında, anne babaya aktarmaması gerekir. Böylece büyük çocuğun danışmana güveni zedelenmez. Çocuktan "Söylemeyin!" diye bir rica gelmezse, danışmanın, konuşulanların aralarında kalacağını kendiliğinden söylemesi yanlıştır; çocuğun suçluluk duyma sına yol açar.

Danışma Zamanının Planlanması

Kapıda, ayak üstü yapılan eğitim sohbetleri verimsizdir; hatta yanlış anlamalara yo açabilir. Danışma görüşmelerinin randevu ile yapılması, danışmanın zamanını daha iy kullanmasını sağlar. Ayrıca, anne babalar da danışmam bekleyerek zaman kaybetmezler.

Ülkemizde insanların zamanı planlı kullanma alışkanlıkları pek olmadığından, danışmanın anne babalarla bir termin planı çerçevesinde çalışması çok zordur. Pek çok anne baba böyle bir şey için randevu almanın gerekliliğini bir türlü kavrayamaz. Ana-okulundaki danışma görüşmeleri, anaokulu dışındaki danışmanlık hizmetlerine göre, görüşme süresi açısından da farklılık taşır. Anaokulu dışında, danışanı zaman açısından disipline etmek daha kolaydır. Anaokulu danışmanı ve anne baba arasında farklı bir ilişki vardır; onlar çocuğun sürekli eğitim partnerleridir, birbirlerine daha yakındırlar. Görüşme süresi, anne babaya bırakıldığında 2 - 3 saat kadar sürebilir. Anne babalar seyrek gelmeyi ve gelince çok uzun kalmayı tercih ederler. Oysa ki, uzun bir görüşme, her iki taraf için de yorucudur; danışanın alış gücü zorlanır.

Görüşmenin sıklığı, sorunun yoğunluğuna göre değişir. Bazen anne babanın haftada bir olmak üzere ard arda birkaç kez, daha sonra ara sıra gelmeleri gerekebilir.

Akut ve hemen tepki verilmesi gereken durumlarda, örneğin çocuk anaokulundan bir eşyayı gizlice evine götürdüğünde, telefon görüşmesi ile kısaca taktikler verilebilir. Telefon sohbetleri anne babaların kolayına geldiğinden, buna eğilimlidirler. Anne babaları, iyi bir danışma görüşmesinin ancak sakin bir danışma odasında gerçekleşebileceğine ikna etmek gerekir.

Bir Yöntem Önerisi

тік danışmada, danışanın, sanki bir psikolojik danışmadaymış gibi, konuşmayı istediği alanlarda dolaştırmasına, bütün sıkıntılarını boşaltmasına olanak sağlanmalı. Yine burada psikolojik danışma ve eğitim danışmanlığı tekniklerinin birlikte kullanılması uygundur. Konuşma zaman zaman tıkanırsa, uygun sorularla devamı sağlanabilir. Soruların belirli bir soru listesine göre gibi yöneltilmesi rigid bir atmosfer yaratabilir. Çoğunlukla anne babalar, eğitim sorunlarını konudan konuya atlayarak ifade etme eğilimindedirler. Danışan içini boşaltıp rahatladıktan sonra, kendisinden nasıl bir işbirliğinin beklendiği ayrıntıları ile anlatılır; bu tarz çalışmanın verimliliği hususunda ikna olması sağlanır.

Danışman, danışana, bu ilk görüşmeden, çocuğu etrafındaki sorunlar hakkında bir üst bakış kazandığını, bunun çok yararlı olduğunu, ancak bir dahaki görüşmede mümkün olduğunca belirli bir konuda, ya da iki konuda görüşmelerinin, işbirliğinin veri-mini artıracacağını söylemeli. Anne babadan bir dahaki görüşmeye, çocukla interaksyonları sırasında en 148 çok sıkıntı hissettikleri alanda, kendi yaşadıkları örnekleri getirmeleri istenir. Bu örnekler, sanki yaşanmaktayken görünmez bir video kamerayla kaydedilmiş gibi bütün ayrıntıları içermelidir. Çocuk-anne/baba çatışmasının etrafındaki şartlar, çocuğun davranışları, annenin/babanın tepkileri, kullandığı cümleler, cümle formülasyonu, ses tonu, çocuğun reaksiyonları, sahne sanki yeniden yaşanıyor gibi da-nışma odasına taşınabilirse, danışman gerçekte neyin olup bittiğini anlayabilir, çocuğun davranışlarının psikodinamiğini, danışana anlayabileceği şekilde açıklar, uygun pedagojik taktikleri verebilir.

Böyle bir yöntemin tercih edilmiş nedeni, anne babanın davranışlarındaki yanlışların daha ziyade ayrıntılarda gizli olması ve bu nedenle kolay kolay fark edilemeyeşindedir. Anne baba, "iri yanlışlarının" hatalı davranışlar olduğunun zaten hemen tamamen bilincindedir: "Çocuklara vurmamak zararludur; ama beni öyle öfkelenendiriyor ki dayanamıyorum!" gibi.

Anne babanın danışmaya getireceği uygun sahneleri örneklerle demonstre edebiliriz:

Beş yaşında, Ah adında, kendine güvenemeyen bir çocuk düşünelim. Durumdan en çok baba rahatsız oluyor. Babada da özgüven eksikliği var; oğlunun kendisine benzemesini istemiyor.

İlk görüşmede babaya, çocukların kendilerine güvenebilmeleri için hangi ön şartların gerçekleştirilmesi gerektiği, teoriye fazla girmeden anlatılır. Bir sonraki görüşme için babadan, Ali'nin özgüven eksikliğini ortaya koyduğu sahneleri getirmesi istenir.

Danışmaya getirilen bir sahne: Ali ve babası çocuk doktorundadırlar. Doktor Ali'ye adını sorar, Ali sessizce durur. Baba biraz kızgın, "Adını söylese!" der. Ah susar. Baba mecburen Ali'nin adını söyler.

Danışmanın önerileri: "Ali adım söyleyemeyecek kadar cesaretsiz. Doktor adını sorduğunda, bu cesaretsizliğini yaşamakta; yani söyleyememenin ve söyleyemediğinin fark edilmesinin sıkıntısını hissetmekte. O sırada şöyle davranılsaydı, daha doğru olurdu: Doktorun sorusuna Ali'nin cevap vermemesi ihtimalinin yüksek olduğunu biliyoruz. Buna rağmen, soru sorulduğunda, nasılsa o cevap veremeyecek, diye Ali'nin yerine hemen cevap vermemiz doğru olmazdı. Epeyce bir süre bekledikten sonra 'Ali!' demek de doğru değildi. Çünkü o zaman Ah, cevabı kendisinin veremediğini doktorun fark ettiğini düşünüp mahcup olurdu. Bu durumda en uygunu, yine Ali'nin yerine cevap vermek. Fakat cevap verme zamanı öyle iyi ayarlanmalı ki, ne Ali'nin yerine atlayıp konuşmuş olalım, ne de Ali'nin cevaplaya-madığı fark edilsin. Kolumuzu Ali'nin omzuna dolayıp, ona tam ihtiyaç duyduğu şu anda, sıcaklığımızı ve yanında olduğumuzu hissettirmek, sevgi dolu fakat abartısız bir tonda 'Oğlumun adı Ali,' demek iyi olurdu."

2. sahne: Ali ve babası parktalar. Baba, Ali'nin tanımadığı çocuklarla da rahat iletişim kurmasını istiyor. Uygun bulunduğu bir çocuğun yakınında, yanlarında

getirdikleri topu çıkarıyor ve "Hadi ikiniz top oynayın!" diyor. Ali omzunu hayır anlamında silkiyor, babasına daha sokuluyor. Baba, birkaç ümitsiz ısrar cümlesinden sonra öfkeleniyor, "Seni bir daha parka getirmeyeceğim," diyor.

Doğru sahne şöyle olabilirdi: Baba, "uygun" çocuğun yakınında çocuğu ile top oynamaya başladılar. Bir süre oynadıktan sonra, sanki rastlantısalmiş gibi topu diğer çocuğa doğru yuvarlayabilirdi. Biraz sonra aynı hareketi şakacı bir tavırla tekrarlayabilir, iki çocuğa da sıra ile top atabilirdi. Çocuklar kendilerini oyuna kaptırdıklarında, baba yorulduğunu bahane ederek oyundan çekilip, çocukların oyununu seyredebilirdi.

Çocuk ile yaşanan güç sahneler bazen birbirleri ile özdeşdir. Bir örnek: Ayşe'nin (3;6), karşı dairede, hemen aynı yaşta bir arkadaşı vardır. Ayşe, anaokulundan sonra ya arkadaşına misafir gitmekte, ya da arkadaşı onların evine gelmektedir. Arkadaşı evine dönerken sorun yaşanmamaktadır. Ayşe komşuda ise, annesi onu alabilmek için büyük mücadeleler vermektedir. Danışman, Ayşe'nin annesinden, yaşadığı sahneleri ayrıntıları ile anlatmasını istediğinde, annenin durumla baş etme konuşmalarının hemen tamamen uygun olduğu görülür. "Doğru" interaksiyonuna rağmen, sonuç başarısızdır, öyleyse yanlışlar yapılmıştır. Yanlışların nerelerde olduğu, "genel durum" hakkındaki konuşmalarla zor belirlenir; hatta çoğunlukla da belirlenemez. Dolayısı ile de danışman uygun önerilerde bulunamaz.

Anneden bir dahaki görüşmeye, aynı durum ile ilgili, fakat her biri ayrı bir akşam üstüne ait olmak üzere iki üç sahne getirmesi istendiğinde görülür ki, sorun annenin duruşunda ve ses tonundadır. Annenin ses tonundan güvensizlik ve kararsızlık, yani kaybedeceğini baştan bilen insan tavrı, mücadele, yakınma ve şikâyet okunmaktadır. Bu ses tonlarından sadece bir tanesi bile kaybetmek için yeterlidir. Çocuk ile mücadeleye girişmek, zaten kaybetmektir.

Anneye, cümlelerinin hangilerinin yerinde olduğu; cümlelerini nasıl formüle etmesi gerektiği anlatılır, ses tonu için örnekler verilir. Kendisinden, bir sonraki görüşme-ye yeni öğrendiği tavrı uyguladığı örnekler getirmesi istenir. Getirilen örnekler üzerinde gereken revizyonlar yapılır.

Örneklerle Açıklamanın Yararları

Örnekler getirildiğinde, anne babanın nerelerde zorlandığı kolayca anlaşılır ve davranışlarının revizyonu için en uygun taktikler önerilebilir. Acil gereksinim duyulan konular ele alındığından, zaman tasarruflu kullanılmış olur. Akut sorunlar üzerinde konuşulduğunda, danışanın ilgisi, dolayısıyla alışı yüksektir.

Çoğu anne baba kendi davranışlarını nakletmekte zorlanırlar. Örneğin, "Birlikte keyifli oynuyoruz," derler; algılamalarına göre de söyledikleri doğrudur. Fakat yakından bakıldığında, öğretmeyi önde tutarak sürekli uyarılan ve bilgilendirmeleri ile oyunun keyfini kaçırdıkları fark edilir. Saplı bir tencerede kahve ikram eden çocuğa, "Kahve tencerede değil, cezvede pişirilir," "Salatalık pişirilmeden yenir," denmesi gibi.

Anne babalara, kendi örnekleri ile danışmaya gelmelerinin yararları, ve hangi örneklerin uygun örnekler olduğu ayrıntıları ile açıklansa da, bazen istenilen işbirliği gerçekleşmeyebilir. Deneyimlerime göre, anne babaların yansı, üçüncü, beşinci, hatta bazen onuncu görüşmeye de örneksiz gelirler. Her seferinde de, "Ne yapacağım

bu çocukla, bilmiyorum?!" diye sorarlar. Bunun arkasındaki psikodinamik, ayrı bir konuşmanın/makalenin konusu olmalı.

Eğitim Sohbetleri

Anaokulunda zaman zaman anne babalara yönelik eğitim sohbetlerinin düzenlenmesi, bireysel danışma sıklığından tasarruf sağlar. Eğitim sohbetlerinde anne babalar, başkalarının sorunlarının nerelerde yoğunlaştığını, bunlarla baş edebilmek için hangi çözümleri ürettiklerini fark eder, kendi yerlerini belirleyebilirler; düşünceleri belirginleşir, algılamaları iyileşir. Bu toplantılarda sadece bir konu etrafında, örneğin kararlı ve tutarlı davranmak konusunda, fazla teorik olmayan, anonim ve kolay anlaşılır örneklere dayalı açıklamalar yapılmalı; anne babalardan gelen sorular yanıtlanmalıdır. Sohbet toplantılarında, anaokulundaki çocuklardan söz etmek, üzücü ve tehlikeli sonuçlara götürür. Bu nedenle, anne babaların toplantılarda kendi çocuklarından söz etmeleri, maharetle engellenmelidir.

Çocuğun sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için, okul öncesi eğitim kurumundaki pedagojik atmosferin ve diğer şartların uygun oluşu tek başına yeterli değildir. Anaokulunda anne baba danışmanlığı bu yüzden son derece gereklidir. Ancak anne baba ve anaokulu aynı eğitim çizgisine ulaştıklarında, çocuk olumlu yönde sürekli değişim gösterebilir.